

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise valitsuskomisjoni
istungi PROTOKOLL nr 1

31.05.2021

DELTA 10.06.2021 nr 1-20/45

Juhatas: Kristian Jaani

Protokollis Marten Lauri

Osalesid: Aare Vilu (Haridus- ja Teadusministeerium), Alari Rammo (Vabäühenduste Liit), Anneli Roosalu (SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital), Avo Üprus (Eesti Kirikute Nõukogu), Heiki Hepner (Riigikogu liige), Ivar Hendla (Riigikantselei), Krista Habakukk (Eesti Külaliikumine Kodukant), Laura Uibopuu (Eesti Keskkonnäühenduste Koda), Mall Hellam (Avatud Eesti Fond), Mari Eek (Rahandusministeerium), Maris Mälzer (Sotsiaalministeerium), Martin Tulit (Siseministeerium), Ott Kasuri (Eesti Linnade ja Valdade Liit), Piret Hartmann (Kultuuriministeerium), Raivo Küüt (Siseministeerium), Vassili Golikov (Sillamäe Lastekaitse Ühing)

Puudusid: Katrin Viru (Eesti Väitlusselts), Eesti Õpilasesinduste Liidu esindaja, Justiitsministeeriumi esindaja, Taavi Kurvits (Maaeluministeerium), Urmo Kübar (Sihtasutus Poliitikauuringute Keskus PRAXIS)

Kutsutud: Riho Kangur, Minna Harjo (Siseministeerium), Siseministeeriumi strateegilised partnerid Lauri Luide (Vabäühenduste Liit), Maris Jõgeva (MTÜ Sotsiaalse Innovatsiooni Labor), Kätlyn Jürisaar (MTÜ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik)

Päevakord:

1. „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ lõpparuande arutelu ja heakskiitmine.
2. Ülevaade „Sidus Eesti 2030“ arengukava koostamisest ning kodanikuühiskonna programmi „Kogukondlik Eesti“ aastateks 2022-2025 uuendamisest.
3. Ülevaade Siseministeeriumi kodanikuühiskonna strateegiliste partnerite konkursist ning partnerite tegevuste tutvustus.
4. Ülevaade KÜSKi kolimisest Viljandisse ning KÜSKi juhi ja meeskonna plaanid.
5. Arutelu EKAKi koosseisu, töökorralduse, tegevuste ja ülesannete teemal.

Siseminister Kristian Jaani avas ühiskomisjoni istungi ning kinnitas, et peab kodanikuühiskonda väga oluliseks valdkonnaks ning et kodanikuühiskond on turvalise ühiskonna alustala. Jaani ütles, et 2021. a jaanuaris toimunud valitsuse vahetuse ning ministrite muudatuste tulemusena juhib ühiskomisjoni taaskord siseminister.

Siseminister tutvustas päevakorda.

1. „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ lõpparuande arutelu ja heakskiitmine.

Marten Lauri andis ülevaate „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ lõpparuandest.

Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ on 19. veebruaril 2015. a Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 83 heaks kiidetud valdkondlik arengukava, mille eesmärk oli luua eeldused, et Eestis oleksid **tegutsemisvõimekad vabäühendused ja ühiskondlikult aktiivsed elanikud**.

Arengukavaga aidati kaasa riigivalitsemise tulemusvaldkonna eesmärgi „Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine“ saavutamisse ning jätkati [Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis \(EKAK\)](#) ja eelmistes strateegiates¹ sihiks seatud demokraatliku ja avatud ühiskonna kujundamist.

Üldeesmärgi mõjutamiseks tegeleti aastatel 2015–2020: 1) kodanikuühenduste poliitika kujundamises osalemise väärtustamisega; 2) kodanikuühenduste mõju kasvatamisega ühiskondlike probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks ning inimeste heaolu parandamiseks; 3) kodanikuühenduste võimestamisega arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks piisavate ressurssidega.

Arengukava peamised tulemused:

- Eestis on kokku 23 390 mittetulundusühendust, sealhulgas 816 sihtasutust (SA) ja üle 500 usulist ühendust.
- Igas neljandas tegutsevas MTÜ-s on palgalisi töötajaid. Püsivabatahtlike kaasamise kogemusega kodanikuühenduste osakaal vabatahtlikke kaasavatest kodanikuühendustest koguni 70%.
- Eesti elanikest on viimase 2019. aasta uuringu järgi 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses 49%, mida on 18% võrra rohkem kui 2013. aastal.
- Kasvanud on kodanikuühendustele tehtud annetuste maht.
- Kasvanud on vabäühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete ettevõtlustulud.

Järgmise perioodi peamised väljakutsed:

- 2017. aastal sai 29% kodanikuühendustest oma rahastuse ühest, 23% kahest ning 33% kolmest või rohkemast allikast. Ühenduste rahastamisallikate arv on aastatega vähenenud ning arengukavaga ei suudetud 2014. aastast langevat trendi tõusuks pöörata. Samas on ajalises võrdluses kasvanud nende kodanikuühenduste osakaal, kellel tulud puudusid või kes said tulu ainult ühest allikast.
- 40% elanikest pole kunagi vabatahtlikud olnud, mis näitab vajadust valdkonda ka tulevikus ressursse planeerida, sest vabatahtlike potentsiaal on alakasutatud ja suuremat tähelepanu vajab ka tööandjate valmisoleku suurendamine vabatahtlikkuse toetamise.
- Endiselt on kodanikuharidus, kuhu panustavad mitmed ministriumid, süsteemse lähenemise ja arenguta.
- Avalike teenuste delegerimine ning koosloome kohalikul tasandil.

Krista Habakukk juhtis tähelepanu palgaliste töötajate statistika puudustele ning sellele, et see sisaldab ka riigi osalusega MTÜ-de ja/või SA-de makstud tasusid. Marten Lauri selgitas, et ideaalset näitajat ei ole olemas ning oluline on jälgida trendi. Statistikaameti andmetel on

Otsustati:

- Võtta info teadmiseks.

¹ „Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007–2010“ ja „Kodanikuühiskonna arengukava 2011–2014“.

- Kiita esitatud lõpparuanne heaks.
- Siseministril kinnitada „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ lõpparuanne ning esitada see Vabariigi Valitsusele.

2. Ülevaade „Sidus Eesti 2030“ arengukava koostamisest ning kodanikuühiskonna programmi „Kogukondlik Eesti“ aastateks 2022–2025 uuendamisest.

Raivo Küüt andis ülevaate „Sidus Eesti 2030“ arengukava koostamise hetkeseisust. Marten Lauri tutvustas arengukavast.

„Sidus Eesti 2030“ arengukava on jätkudokument järgmistele strateegiatele: „Lõimuv Eesti 2020“, „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“, „Rahvuskaaslaste programm aastateks 2014–2020“ ja „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ (rahvastikutoimingute osa).

Arengukava käsitleb nelja valdkonda: kohanemis- ja lõimumispoliitika (Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti – vastutaja KuM); kodanikuühiskonna poliitika (Kogukondlik Eesti – vastutaja SiM); rahvastikutoimingute poliitika (Nutikas rahvastikuarvestus – vastutaja SiM); diasporaapoliitika (Üleilmne Eestlus – vastutaja VäM).

Arengukava üldeesmärk on „Eesti on sidus ja kaasav ühiskond“ ning üldesmärgi selgitus järgnev: Eesti on kestlik rahvusriik, kus kõigil on hea elada. Eesti inimesed on koostöömeelsed, jagavad ühist Eesti kultuuriruumi, väärtustavad Eesti riiki ja tunnevad ühtekuuluvust, sõltumata emakeelest, kultuuritaustast või elukohast. Mitmekesises Eestis jagavad kõik inimesed demokraatlikke väärtusi ja kannavad ühist Eesti identiteeti. Riigi tegevus on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Kõik inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud. Eesti inimesed soovivad oma elu Eestiga siduda, nad osalevad aktiivselt kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning aitavad kaasa riigi arengule – selleks on neil palju mitmesuguseid võimalusi nii Eestis kui ka välismaal elades.

Arengukava programmi „Kogukondlik Eesti“ vastutaja on Siseministeerium ning programmi alaeesmärk on „Eesti on inimesekeskne ning kogukondade ja kodanikuühiskonna arengut soosiv riik, kus inimesed on väärtustatud ja kaasatud, jagavad demokraatlikke väärtusi ning aktiivse osalusega kogukondlikus ja ühiskondlikus tegevuses parandavad elukeskkonda.“

Programmi juurprobleem on „Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond ei toeta piisavalt selle elujõulisust“ ning programmi tegevussuunad järgmised:

- Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmine.
- Kogukondade võimekuse tõstmine.
- Vabauhenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse tõstmine.
- Kodanikuühiskonnale soodsa tegutsemiskeskonna loomine
- Usuliste ühenduste rolli tõstmine kogukondade sotsiaalsete probleemide lahendamisel

Arengukava on esitatud Vabariigi Valitsusele. Ühiskomisjoni järgmistel kohtumistel on tarvis arutada programmi uuendamist aastateks 2022–2025 ning kinnitada see kord aastas.

Arengukava materjalid on avaldatud Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi veebilehtedel:

- www.kul.ee > Kaasamine, osalemine
- www.siseministeerium.ee > Kaasamine, osalemine

Alari Rammo küsis, kui palju on arengukavas vahepeal muutunud. Marten Lauri selgitas, et muudetud on peamiselt arengukava nime ja programmide nimetust. Sisus põhimõttelisi muudatusi ei ole tehtud. Siseministeerium ja Kultuuriministeerium lisavad uue versiooni arengukavast ka kodulehele.

Otsustati:

- Võtta info teadmiseks.

3. Ülevaade Siseministeeriumi kodanikuühiskonna strateegiliste partnerite konkursist ning partnerite tegevuste tutvustus.

Raivo Küüt andis ülevaate Siseministeeriumi kodanikuühiskonna strateegiliste partnerite konkursist. Konkursi tulemusena alustavad Siseministeeriumi strateegiliste partneritena:

1. **teadlikud ja aktiivsed elanikud** – Vabaihenduste Liit ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused
2. **võimekad ja hoolivad kogukonnad** – Sotsiaalse Innovatsiooni Labor
3. **võimekad vabaihendused** – Vabaihenduste Liit ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused
4. **võimekad sotsiaalsed ettevõtted** – Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik

Marten Lauri tutvustas partnerite tegevussuundi, eesmärgi ja oodatavaid tulemusi, mis avaldatakse pärast lepingute sõlmimist ka Siseministeeriumi veebilehel. Kõik strateegilised partnerid andsid ülevaate oma peamistest tegevustest.

Krista Habakukk küsis, kuidas on maakondlikud vabaihenduste konsultandid kaasatud Vabaihenduste Liidu ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused ühistaotlusesse. Lauri Luide selgitas, et konsultandid on partnerid ja nende peamine roll on Ettevõtlik Kool ja õpilasfirmad, kuid rõhk on partneritega koostööl.

Piret Hartmann küsis, milliseid tegevusi on planeeritud teisest rahvusest inimeste osaluse tõstmiseks ühiskondlikus tegevuses. Lauri Luide selgitas, et muukeelsetele vabaihendustele ega inimestele suunatud tegevustes suuri erinevusi, kuid küsimus on, kuidas neid saada osalema plaanitud tegevustesse. Eesmärk on aidata vabaihendusi muukeelsete vabatahtlike kaasamisel, sõltuvalt sellest, millised probleemid organisatsioonidel täpsemalt on.

Ivar Hendla küsis, kas oodatavate tulemuste sihttasemed avalikustatakse ja jagatakse ühiskomisjoniga. Raivo Küüt selgitas, et lepingu läbirääkimised jätkuvad, aga kui lepingud on sõlmitud, avaldatakse teave ka ministeeriumi kodulehel.

Otsustati:

- Võtta info teadmiseks.

4. Ülevaade KÜSKi kolimisest Viljandisse ning KÜSKi juhi ja meeskonna plaanid.

Anneli Roosalu andis ülevaate SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) kolimisest Viljandisse. Kolimisega seotud kulud ulatusid ca 35 000 euroni ning enne kolimist tuli koondada kolm inimest kontori kolimise ja üks raamatupidamise Riigi Tugiteenuste Keskusesse konsolideerimise tõttu. 2021. a kevadel on KÜSKis üheksa töötajat, kellest kaks on püsivalt kaugtööl.

KÜSKi 2021–2024 strateegias on neli tegevussuunda:

- Vabaihenduste (sotsiaalsete ettevõtete) ühiskondliku mõju suurendamine, sh NULA inkubaator
- Võimekad ja hoolivad kogukonnad

- Kodanikuühiskonna arendamine ja innovatsioon, sh koostööprojekt Sotsiaalse innovatsiooni kompetentsikeskuse loomiseks
- Rahvusvahelisele koostööle toetuv kodanikuühiskond

Anneli Roosalu tõi välja, et Viljandi riigimajas töötamise pluss on asukoht kesklinnas ning muude ruumide tasuta kasutamise võimalus. Miinustena tõi ta välja kesised parkimisvõimalused külalistele ja jäätmekäitluse puuduva korralduse.

Krista Habakukk küsis, kas sotsiaalse innovatsiooni kompetentsikeskus hakkab tegutsema KÜSKi juures või luuakse uus institutsioon. Anneli Roosalu selgitas, et kompetentsikeskuse roll on võrgustiku hoidja ja koordineerimine ning see hakkab tegutsema KÜSKi juures.

Piret Hartmann küsis, millised olid Viljandisse kolimisel sisulised suurimad eelised ja väljakutsed. Anneli Roosalu vastas, et ta ei tunne, et KÜSKi kolimine oleks pidurdanud kokkusaamiste või töiseid protsesse. Samuti tõi ta välja, et Viljandis tegutsemine annab parema vaate, millega vabaihendused kohtadel tegelevad.

5. Arutelu EKAKi koosseisu, töökorralduse, tegevuste ja ülesannete teemal.

Martin Tulit andis ülevaate Eesti kodanikuühiskonna arendamise aluseks olevast Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonist, mis on heaks kiidetud 2002. aastal. Selle prioriteetide ja põhimõtete elluviimiseks moodustati Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste esindajate ühiskomisjon (valitsuskomisjon). Komisjoni koosseisu muudeti viimati 2012. aastal tähtajatult. Vahepealse ajaga on aga paljugi kodanikuühiskonnas muutunud ning edasi arenenud – tekkinud on uued tugevad vabaihendused, muutunud või muutumas on kodanikuühiskonna strateegiliste partnerite vastutusvaldkonnad, lisandunud uued strateegilised dokumendid ning planeerimispõhimõtted jne.

Tekkinud on vajadus osapooli kaasavalt läbi arutada ja sõnastada ettepanekud EKAK ühiskomisjoni ülesanneteks ja ootusteks neid ülesandeid ellu viivatele komisjoni liikmetele. Selleks viiakse läbi valitsuskomisjoni koosseisu, ülesannete ja töökorra revisjon. Samuti vajab üle vaatamist ja vajadusel uuendamist ka arengukontseptsioon kuna need eeldused ja vajadused, mille tõttu pea kaks aastakümnet tagasi arengukontseptsioon loodi, ei pruugi enam tänases kontekstis olla asja- ega ajakohased.

Piret Hartmann küsis, kas olukorras, kus kodanikuühiskond on üks osa „Sidus Eesti 2030“ arengukavast, tuleks kõne alla eraldi põhialuste koostamine. Ivar Hendla vastas, et uute põhialuste koostamine ei oleks otstarbekas ning parem koht võiks olla „Sidusa Eesti 2030“ arengukava juhtrühma koosseisus, kus arutatakse iga-aastaseid tulemusaruandeid, kuigi antud juhul oleks juhtrühm laiemalt arengukava, mitte kitsamalt kodanikuühiskonna teemal.

Piret Hartmann küsis, millised vajadused jäävad rahuldamata praeguse ühiskomisjoni formaadis. Raivo Küüt vastas, et EKAKis on hästi kirjeldatud väärtused, millest valdkonna arendamisel lähtuda ning EKAK on hästi ajas vastu pidanud. Otseseid miinuseid praegusel töövormil pole, kuigi komisjoni koosseis ja töökord võiks olla teatud perioodil roteeruv.

Mall Hellam ütles, et EKAKi väärtus on selles, et ta on üldine ja rõhutab üldisi aegumatuid põhimõtteid, kuid samas on oluline käia ajaga kaasas, et analüüsida, ehk on tekkinud nurki või nähtusi, mida kontseptsioon markeerida võiks. Pooldan keskustelu jätkumist.

Raivo Küüt võttis arutelu kokku ja ütles, et kõik jätkub hetkel edasi nii nagu on, kuid Siseministeriumi eestvedamisel ja koos ühiskomisjoni liikmetega jätkatakse aruteludega võimalike uuenduste teemal sihiga 2022. aastal. Raivo Küüt ütles, et Siseministerium kindlasti ei hakka koostama uut dokumenti, vaid pigem kohandama olemasolevat.

Piret Hartmann tegi ettepaneku küsimuse järgmisel arutamisel koostada ülevaade olemasolevatest valdkonda suunavatest dokumentidest ning probleemkohtadest.

Otsustati:

- Võtta info teadmiseks ja jätkata arutelusid.

allkirjastatud digitaalselt

Kristian Jaani
koosoleku juhataja